דרשוני כרך א — מדרש מסורבת

מדרש מסורבתרבקה לוביץ

באותו היום השיבה להם אחת ממסורבות הגט כל תשובות שבעולם, ולא קיבלו הימנה.אמרה להם לחכמים: תנו לי גִּטִּי ואצא.אמרו לה: האיש מגרש, ואין האיש מגרש אלא לרצונו.אמרה להם: כפוהו לגט, שהרי 'מכין אותו עד שיאמר רוצה אני'.אמרו לה: אין אנו יכולים לכופו, שמא נמצא זה גט מעושה, ונמצאת אשת איש יוצאה לשוק וילדיה ממזרים.באותה שעה נעקר החרוב ממקומו מאה אמה. ראו חכמים ולא השגיחו בדבר.

אמרה להם: אם כך, הריני אלמנה חיה.אמרו לה: כבר נאמר 'טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו'.אמרה להם: אבל כך וכך עשה לי בעלי, והוא מאוס עליי, ואיני כשבויה להיבעל לשָׁנוּי לי.אמרו לה: מי אנו שנשים ראשינו בין הרים גדולים, ויש לחוש לרא"ש.באותה שעה, חזרו אמת המים לאחוריהם, ולא השגיחו בדבר.

אמרה להם: הפקיעו קידושי, שעשה לי דבר שלא כהוגן.אמרו לה: אין לנו סמכות.אמרה להם: בטלו קידושי בטענת 'מקח טעות' – של ידעתי שכך וכך יעשה לי, לא הייתי מתרצית להינשא לו.אמרו לה: אין אנו יכולים.באותה שעה היטו כותלי בית המדרש ליפול, והמה מטים והולכים.

אמרה להם: בית דין – אביהם של יתומים הוא, וכי אין אני יתומה וגלמודה?אמרו לה: אין זו טענה, ואין אנו שומעים טענותייך כלל. שמא ביקש ממך דבר, ולא נתת לו?אמרה להם: אכן, הרבה עליי תנאים לגט, ואיני יכולה לעמוד בהם.יצתה בת קול ואמרה: מה לכם אצל אשה זו שבעלה מאוס עליה, ואינה צריכה ליתן לו דבר בשביל שתקבל את גִּטה.אמרו חכמים: לא בשמים היא. ואין אנו משגיחים בבת קול.

באותה שעה היה בוכה הקדוש ברוך הוא ואומר: ניצחוני בניי, ניצחוני בניי.

המדרש פורסם לראשונה בגיליון פרשת השבוע של קולך, 77 (שבט התשס"ד).

באותו היום השיבה – על פי בבלי, בבא מציעא נט, ע"ב: 'באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו. אמר להם: אם הלכה כמותי – חרוב זה יוכיח. נעקר חרוב ממקומו מאה אמה, ואמרי לה: ארבע מאות אמה: אמרו לו: אין מביאין ראיה מן החרוב. חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי – אמת המים יוכיחו. חזרו אמת המים לאחוריהם. אמרו לו: אין מביאין ראיה מאמת המים. חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי – כותלי בית המדרש יוכיחו. הטו כותלי בית המדרש ליפול. גער בהם רבי יהושע, אמר להם: אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה – אתם מה טיבכם? לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע, ולא זקפו מפני כבודו של רבי אליעזר, ועדין מטין ועומדין. חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי – מן השמים יוכיחו. יצאתה בת קול ואמרה: מה

לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום! עמד רבי יהושע על רגליו ואמר: 'לא בשמים היא'. – מאי לא בשמים היא? – אמר רבי ירמיה: שכבר נתנה תורה מהר סיני, אין אנו משגיחין בבת קול, שכבר כתבת בהר סיני בתורה 'אחרי רבים להטת'. – אשכחיה רבי נתן לאליהו, אמר ליה: מאי עביד קודשא בריך הוא בההיא שעתא? – אמר ליה: קא חייך ואמר נצחוני בני, נצחוני בני'.

אין האיש מגרש אלא לרצונו – על פי בבלי, גיטין מט, ע"ב. מכין אותו עד שיאמר – בבלי, בבא בתרא מח, ע"א. טב למיתב טן דו – בבלי, כתובות עה, ע"א]תרגום: טוב לשבת בזוג מלשבת לבד]. כשבויה להיבעל לשנוי לי – הרמב"ם, משנה תורה, הלכות אישות פרק יד, הלכה ח, פסק שבטענת 'מאיס עלי' כופין על הבעל לתת גט לאשתו. דעתו זו לא התקבלה להלכה. לרא"ש – הרא"ש היה המתנגד הראשי לרמב"ם, אחת מטענותיו של הרא"ש (כלל מג אות ו) 'וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא, למה נכניס ראשינו בין הרים גדולים לעשות גט מעושה שלא כדין להתיר אשת איש. ועוד כי בעוונותינו בנות ישראל הן פרוצות בזמן הזה, ואיכא למיחש שמא נתנה עיניה באחר, וכל המעשה בטענה זו מרבה ממזרים בישראל'. ועוד בשו"ת הרא"ש (כלל מג, אות ח): 'בנות ישראל בדור הזה שחצניות הן, אם תוכל האשה להפקיע עצמה מתחת בעלה, באמרה לא בעינא ליה, לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה. ויתנו עיניהם באחר וימרדו בבעליהן. על כן טוב להרחיק הכפייה. ויותר התימה הגדול על הרמב"ם ז"ל שכתב... ומה נתינת טעם לכוף את האיש לגרש ולהתיר אשת איש, לא תבעל לו, ותוצרר אלמנות חיות כל ימיה, הלא אינה מצווה על פריה ורביה. וכי בשביל שהיא הולכת אחרי שרירות לבה ונתנה עיניה באחר, וחפצה בו יותר מבעל נעוריה, נשלים תאוותה ונכוף האיש, שהוא אוהב אשת נעוריו, שיגרשנה?'. דבר שלא כהוגן – הצעה של הרב שלמה ריסקין לחידוש השימוש בכוח ההפקעה, ראו: תחומין, כב ותגובתו בתחומין, כג. אין לנו סמכות – ראו תגובתו של הרב זלמן נחמיה גולדברג בתחומין, כג המבטאת את דעת הרוב המוחלט מבין הדיינים. לא הייתי מתרצית להינשא לו – גישת הרב עמנואל רקמן מארה"ב לביטול קידושין בטענת 'מקח טעות'. הסבר לשיטתו אצל Susan Aranoff, Two Views of Women/Two Views of Marriage,בתוך: טובה כהן (עורכת), האשה ביהדות: סדרת דיונים, 5-4 (אלול תש"ס). ולא נתת לו – מהרשד"ם, שו"ת אבן העזר, סימן מא.